

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУНҮЗ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИН БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫН ДЕПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1951
август
10
ПЯТНИЦА
№ 157 (2331)
ӨРТӨЗ 20 КӨЛ

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

Тараа белеткеленин дугайында эш И. В. Сталинга рапорт (1 арын).
Областын ховуларында дүжүт ажаап алышыкыны (1 арын).
Облкүүскомда (1 арын).
ПАРТИИЖИ АМЫДЫРАЛ: М. Чамбал-оол. — Шийтпирини күүселдизи дээш ажил (2 арын).

Ажылда инициатива болгаш турштут чорук (2 арын).
Областын бүдүрүлгелеринде (3 арын).
Колхоз тудуунда (3 арын).
Д. Гонтарь. — Көдээ ажил-агый мурнакчыларынын дуржулганын чер болганга непередил! (3 арын).

Кыдат улустун эки-турачылары — тилетирбес күш (4 арын).
Улус демократиязынын чурттарында (4 арын).
Кореяда болушкуннар (4 арын).

ПРОДУКЦИЯНЫН БОТ-ӨРТӨЗӨН ЧИГИДИР

Бистин чуртувустун улус ажыл-агый улам ырай көдүрүлүшкүнүн болгаш техникти бурунгаар депшилгенин оруу-биле чайгылыш чок болгаш дүргөн темпийлер-биле бар чоруур. Дайын сөөлүндеги беш чылдарнын дургузуна продукциянын бүдүрүп үндүрүлгези дыкка хемчээлдерге көвүдээз база оон-биле чергелештир оон ассортиментизи калбарган, шынары элжээп, бот-өртөк чингезен.

Үлетпүрде чедишкн болза, технологияны сайырадыры база бүдүрүлгенин культуразын бедилери дээш совет кижилерин демиселинин түңнели болуп. Продукциянын бүдүрүлгезин көвүдөдери, шынарын экижидер болгаш бот-өртөкти чингелдир дээш социалисттик чарыш бисте өзүлүг-ла бүгү улусту болу берген.

Коммунисттик партия болза, үлетпүр-бүдүрүлгелерге технологтуг корум-чурумну быжыглаарынче, продукциянын шынарын бедилерини айтырылганынче улуг кичээлгеини шаг-үргүлүч салып келген база көдээ ажил-агыйнын хөгжүлдези, коммунизмин улуг тудугларынын тудуушкуну, бистин чуртувустун ажылчы чоннарынын чаагайжылдыгынын болгаш культуразынын өзүлдези болза бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын шынарын улам-на экижидериче бедик негелдени салып турар.

Бистин областын үлетпүр бүдүрүлгелеринин эр, херээжен ажылчынары бодунуң Төрээн чуртувун күчүшкүндө улам быжыглаар, ону улам-на чектелдир хөгжүдөр дээш үлетпүр-бүдүрүлгелерин бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын бот-өртөзүн чингидир талазы-биле чаа-чаа эгелээшкенин болгаш өөрүнчүг чиктерин кылып турарлар.

Продукциянын бот-өртөзүн улам ырай чингелдизи болза, кылыгларын бирээзинин хевиринге чиг-эгтин, материалдарын болгаш оттулар чүдүдүч чарыгалдын кызырганы-биле дыкка хандыртылган турар ужурулг. Ылангыяда областын тудуг трестизи 1951 чылдын 4 айларынын дургузуна тудугнун бот-өртөзүн пландан ажыр 8 хуу кылдыр, Туранын райүлетпүр комбинаты бирги кварталдын бүдүрүп үндүрүп продукциязынын бот-өртөзүн 8 хуу, апрель айда 19 хуу кылдыр чингеткен. Авторанспорт конторазы, алгы заводду, Кызылдын электри станциязы продукциянын бот-өртөзүн база-ла дыкка чингеткен.

Продукциянын бот-өртөзүн улам ырай чингелдиринин болдунар аргаларын дугайын мындыг чиктер база херечлел турар, чүл дие, янзы бүгү үлетпүр-бүдүрүлгелерде кылдыг бир чангыс кылгы болза, чангыс ай эвес бот-өртөкти болуп турар. Чижээ, Кызылдын мебель фабриказы болза, база ол-ла мебельди кылып турар Туранын райүлетпүр комбинатыдан бот-өртөкти хөй кылдыр кылып турар. Ол-ла продукциянын шынары. 50 ийи чеге аңгы-аңгы кылдыр кылып турар болуп турган. Чурт үлетпүр бедик бот-өртөкти продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар бодунуң үлетпүр-бүдүрүлгелерин, база ол продукцияны дыкка куду бот-өртөк биле хандыртып турар мурнакчы черлерин дуржулганын ачыглайлар турар. Ажил-агый организацияларынын удуртукчулары бүдүрүлгенин чорудууларына материалдыг хөрөнгилер чарыгалдары дээш хыналданы дыккалар, калкуляцияларын болгаш үчүттүн айтырылганын улам сонугап көөр, продукциянын бот-өртөзүн чингидир талазы-биле оналгаларын күүселдизи дээш хун-бүрү хыналданы чорудар ужурулг. Шынгыс камналга болгаш хынамчалыг чорук үлетпүр-бүдүрүлгө бүрүзүнүн ажилынын кол хевирин болган турар ужурулг.

Бүдүрүп үндүрүп продукциянын бот-өртөзүн чингелдизинин бир кол негелдизи болза, цехтеринин база бүдүрүлгенин ниити чарыгалдын шынары болуп турар. Чамдык черлерде бо ажилчы чугула кичээп

гейни салбайн турар, харын чарыгалдын планын чогаалдып турар үеде чамдык бүдүрүлгенин чарыгалдын эң-не биче хемчээлинге чедир кызырганын орунунга, харын ону бүгү-ле арга-биле улгатырар хөөнүг болуп турар чорук-биле элтежип болбас херек. Цехтеринин болгаш бүдүрүлгенин ниити чарыгалдын смедин кылдыр чарыгалды кызырганын бүгү-ле аргаларын болгаш ажил-агыйнын курлавырларын өөренип тургаш кылдыр ужурулг турбуже, чамдык райүлетпүр комбинаттарынын сметтерин областын чурт үлетпүрүнүн килдизи боду кылып турар чорук шын эвес. Моон хараазы-биле ук райүлетпүр комбинаттары кылдыр ажилдарын бүгү-ле болдунар аргаларын билбес. Бо чорук болза, бот-өртөк чингидиринин чавыс оналгаларына чедир турар. Чижээ, чурт үлетпүрүнүн килдизи Туранын райүлетпүр комбинатында бот-өртөкти 1951 чылда 1,8 хуу чингидир кылдыр планнаан турда, райүлетпүр комбинаты бирги кварталда, херек кырында бот-өртөкти 8 хуу кылдыр чингеткен турган.

Кирер орулгаларын планын күүселдизинин улус ажил-агыйнын бүгү-ле адырларында болгаш үлетпүр-бүдүрүлгө бүрүзүнүг тус-тус-биле продукциянын бот-өртөзүн чингидир улуг ужур-дузалыг болуп турар. Продукциянын бот-өртөзүн дыкка чингелдизи болза, күш-ажылдын бүдүрүлгүзүн бедиктеги-биле, бүдүрүлгө материалдыг чарыгалдарга камналганы дыкка хемчээлге болза бүдүрүлгелерин кол хөрөнгилеринин ажылгалын экижиткени-биле бедик алдынган турар ужурулг.

Продукциянын бот-өртөзүн чингидир талазы-биле оналданы база кирип турар орулгаларын планын ниити-биле күүседип турар областын чурт үлетпүрүнүн чамдык бүдүрүлгелеринде беэин бар болуп турар механизмнерин болгаш материалдыг хөрөнгилеринин ажылгалын экижидер дээш чогуур демиселди чорутпайн, бүдүрүлгө улуг-улуг чидирилгени болдуруп база чарыгалды кудуладарын хандырбайн турар үлетпүр-бүдүрүлгелер бар болуп турар. Чижээ, Тожунун райүлетпүр комбинаты. Кызылдын алгы заводу күрүнө хөрөнгизин ажил-агыйкы эвес чарыгалдар чорукту болдуруп турган база чамдык бүдүрүлгелерде машиналарын азын турар база янзы-бүрү организм-техник талазы-биле бедик кылбап чоруктарын ужурундан дериг-херекселдер ажылгалынын турар фактылар ам-даа бар. Бо чорук ажылды чавыс түңнелге чедирер.

Партия, ажил-агый болгаш проф-эвилел организациялары болза, продукциянын бүдүрүлгезин көвүдөдир, шынарын экижидер болгаш бот-өртөзүн чингидир дээш чарышты улам калбартыр хүлээлгелиг. Бүдүрүлгенин чаарткычыларынын үңселг инициативазын бүгү талазы-биле деткири, мурнакчы дуржулганы пропагандалаар болгаш непередир. Массага партия-политикти ажилды экижитпашаан, партия организациялары күш-ажылды коммунисттик өзү-биле көөр чорукка кижилерни кижизидер, кичүг эки шынарын продукциянын кылып үндүрүп изиг чүткүлдү көдүрер ужурулг.

Эш Сталиннин айтышыкынын удурутулга болдуруш партия, ажил-агый организациялары, бистин үлетпүрүвүстүн бүгү ажил-агый чылары продукциянын шынарын улам ырай экижидилгезинин дугайында хун-бүрү сагыш-салышыкынын илергейлээр ужурулг. Продукциянын шынарын экижидер болгаш бот-өртөзүн чингидир дээш демисел болза, бистин чуртувустун экономиказын улам ырай көдүрүлүшкүнү дээш, ажилчы чоннарын чаагайжылдыгынын өзүлдези дээш, коммунисттик тургузушкунга чаа-чаа чедишкенин дээш демисел ол болуп.

Шахтёрлар хүнүгө уткуштур

Нарын алдын уургайынын ажилчынары, инженерлери болгаш техниктери Шахтёрларның хүнүгө чедишкенин ужуражы-биле 50 чылдын 8 айларынын бүдүрүлгө планын хуусаа бетинде, август 26-да күүседир деп хүлээлгени алганнар. Нарынчыларын ол патриоттуг эгелекчи саналын бистин областын да үлетпүрүнүн бүдүрүлгелеринин бүгү коллективтери изини-биле деткип турарлар. Чинге-Каыт алдын уургайынын кол

лективни нарынчыларын ол саяалын деткивишаан, 8 айларын бүдүрүлгө планын август 26-га чедир 110 хуу күүседир деп бедиктен хүлээлгени алдыр чангыс эп-сеткилдик шийтпирлээр. Ол ышкаш алдын трестинин автотранспорт конторазынын чолаачылары болгаш септекчелери август айнын планын ол айнын 25-те күүседир болгаш сөөртүлгенин бот-өртөзүн 14 хуу кудуладыр деп хүлээлге алганнар.

А. ЛЕПЕШКИН.

МОСКВА, КРЕМЛЬ ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы эш Иосиф Виссарионович СТАЛИНГА

Украин ССР-нин Днепрпетровск облазынын эр, херээжен колхозчулары, МТС-теринин совхозтарын ажилдакчылары тараа белеткеленин күрүнө планын (кукуруза биле чинге-тараа чокка) эрткен чылдааандын 25 хонук бурунгаар хуусаа бетинде күүсеткенин эргим Иосиф Виссарионович, Силерге илеткеп тур бис. 1950 чылга денээрге 7.673 муң пуд тараа хөйүнү, үңелг аш-чем культуразы — кызыл-тасты 12.648 муң пуд хөйүнү күрүнөге дужааган. МТС-терин ажилдап бергени дээш тывыскан сметтарын талазы-биле күрүнөге тараа дужаарын колхозтар үргүлчүлөп турар. 1952 чылдын дүжүдүңгө кыш ажилдыр болгаш чазын чажып талырынга хергелээр бедик шынарлыг, үрезинер-биле областын колхозтары, совхозтары боттарын бүрүн хандыртылган.

Баче колхозтарын улгатырар, оларны организас, ажил-агый талазы-биле быжыглаар дугайында чорутунган ажил чор ажилынын культуразын бедидеринге, бо чылын көдээ ажил-агый культураларындан бедик дүжүт өстүрүп алырынга дузаламчы болган.

Бо үеде областын колхозтары мал чеми, магадылал, курлавыр, үрезин болгаш ниитинин өске-даа фондустарын урурын чорудуп турар. Артледерин ниити байлаан көвүдетишаан, бүдүрүлгенин тудугларын, колхозтарын электри станцияларын, суггарылга системаларын, хөөлбектерни тудуп тургузарынга, хову камгалалынын ыяш куржагаларын тургузарынга хууаашпас фондуу болгаш акша орулганы бедитпашаан, колхозтар ниитинин ажил-агыйын быжыглаарында болгаш хөгжүдериңге үндэсизлээш колхозчуларынын материалдыг амьдыралынын денеленин улам бедилерин, күш-хүнүңгө натура болгаш акша орулга бээрин улгатырарын хандыртып турарлар.

Эр, херээжен колхозчулар, МТС-терин ажилдакчылары, көдээ ажил-агыйнын тускай эртемчилери көдээ ажил-агыйнын кол сорулгазы — көдээ ажил-агыйнын бүгү культураларын дүжүдүн дыкка бедидерин, ниитинин ма ынын 3аш санын, оон продуктулуун дыкка өстүрери-биле кады дүргөн көвүдедирин хандырарынче улганган боттарынын хемчеглерин ап турар.

Днепрпетровск областын колхозтары, совхозтары кукуруза, тарымал тоорук болгаш көдээ ажил-агыйнын өске-даа продуктуларын дужаарынын планын хуусаа бетинде күүседирин, база ол ышкаш ниитинин ма ажилынын үш чыл планын чедишкенин күүседирин, кыш ажилды тарыыр культураларын чажып тарырын, аңгыс, кур чер андарылгазы: өй-шаанда бедик шынарлыг чорудуп, оон-биле 1952 чылда көдээ ажил-агыйнын бүгү культураларындан бедик дүжүт алырынын быжыг суурун салырын эргим эш Сталин, Силерге таңгыраглап тур бис.

Областын ховуларында дүжүт ажаап алышыкыны

Номбайнерларның социалистик хүлээлгелери

Танды районун ховуларында бедик дүжүт быжып эгелээш. Тараа ажаап алырынын түлү үези эгелээш. Бай-Хаак МТС-тин комбайнерлары тараа кезилдизинче кирерин мурунда бедиктен социалистик хүлээлгелерин алганнар. Комбайнер эш А. Бобков бо чылын бир муң гектар черин дүжүдүн чүгүле эки шынарлыг кылдыр ажаап алырын хүлээген. Ол ышкаш эш Дремлюков—800 гектарын, эш И. Ряскин — 600 гектарын, эш Седельников «Коммунар» деп комбайн-биле 500 гектар черин тараазын ажаап алыр деп тус-тус хүлээлгелерин алганнар.

МТС-тин администрация чери колхозтар баштаар черлери-биле кады комбайн агрегаттарында ажилдаар эш эки кижилерин шийип тургускан.

„Кызыл тук“ колхозтун ховуларында

Улуг-Хем районун «Кызыл тук» көдээ ажил-агый артели бедик дүжүт ажаап алышыкының август 1-де эгелеп кирипкен. Баштайгы хүнде колхозтун тараа ховузуңга бир тараа кезер машиналыг 10 киж ажилдап хүнээш. Ол хун тараа кестирип турган коммунист Савай 3 гектар черин тараазын кестирген. Хову бригадирини Монгул-оолга удуртурган тараажылар таразы

Тарааны кезип кирипкен

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Танды районда Ленин аттыг колхоз бо чазын тараа культураларын тарылгазын район иштинге өске колхозтарны мурнал дооскан болгаш тарылга планын 106 хуу күүсеткен. Ленин аттыг колхозтун кезигүнеринин чазын үндүргөн күжеңишкенини халас Барбаан. Колхозтун ховуларында элбекшилдик чаагай

ОБЛКУУСКОМДА „Областа мал ажылынга быжыг чем суурну тургузар хемчеглер дугайында“ областын ажилчы чоннарынын депутаттар Совединиң III сессиязынын шийтпирин Танды районун күүседип турасынын дугайында

«Областа мал ажылынга быжыг чем суурну тургузар хемчеглер дугайында» областын ажилчы чоннарынын депутаттар Совединиң III сессиязынын шийтпириниң күүселдизинин дугайында Танды райкүүскомунун даргазы эш Ивановтун илеткелин дыкнааш, Танды районун багай күүседип турарын облкүүском демделгезин.

Районун колхозтары мал чемнери-биле хандыртынаанынын түңнелинде 1950 чылдын кыжынында 1659 баш мал өлгөн, ол болза, мал ажылын хөгжүдериңни күрүнө планын күүседиринге шаптыктыг болган.

Бо чылдын июль 1-де мыйыстыг бодалдын планын—96,3 хуу, оон иштинде инектеринин—88,0 хуу, чылгыны—99,3 хуу, оон иштинде кулунарын—72 хуу күүсеткен. Районда 9 колхозтардан мыйыстыг бодал мал планын 7 колхоз, чылгы малдын 6 колхоз, хөй, өшкүнүн 3 колхоз, хаванын 2 колхоз күүсетпезин. «Плания революцини» колхоз мал өстүреринин планын кедергей багай күүседип, кышкы үеде чем чогувандык хөй мадлар өлгөн.

Райкүүском болгаш көдээ ажил-агый килдизи эрткен чылдын мал кыштагалдындыкындан болуп чогуур түңнелди үндүрбөз болгаш бо чылдын колхозтарын мал чемнер-биле хандырарын планын күүседиринге чогуур хемчеглерин албайн турар. Колхозтар мал чемни—корне-плодтар тарылгазынын планын—38 хуу, силос культураларынын планын—6 хуу, хөй чылда үнер сиптенер тарылганын чүгүле 27 хуу күүсеткен болуп турар. Колхозтар болгаш МТС мал одарын болгаш сиптенер экижидеринин доктаатылган планын күүсетпезин. Ычангааш боду чоруур болгаш тракторнун делем алыштыг сиптен кезер машиналарынга сиптен шөлдерин белеткээр. Силос белеткээр онгарларны чогуур өйүңде белеткеевин, силос салышыкынын хождулап турар.

Райкүүском болгаш районун көдээ ажил-агый килдизи сиптен кезилдизин чогуур өйүңде калбартып чорударын хандырбаан. Сиптен кезилдизинин ажилын июль 15-те эгелеп тургаш, чүгүле июль 25-те кирген. Сталин аттыг колхоз сиптен июль 27-де кезип эгелээш. Оон түңнелинде Танды району сиптен кезилдизинин планын июль 25-те чүгүле 26,3 хуу, силос салышыкынын 23,7 хуу күүсеткен. «Победа», Ленин аттыг, Сталин аттыг колхозтарда сиптен кезилдизини онза багай чоруп турар.

МТС болгаш машина-мал ажылынын станциязы тракторларны, машиналарны сиптен кезилдизинге болгаш силосаашкыныга чогуур өйүңде белеткээрин хандырбаан. МТС-тин боду чоруур сиптен кезер машиназы техник талазы-биле четпезинден 15 хонукта чүгүле 25 гектар сиптен кезип, үргүлчү үрелип турар. Оларны өптээрин организаставайн турар. Ычангааш машина-мал ажылынын станциязы Танды районун колхозтарыга сиптен кезер планын чүгүле 56,3 хуу күүсеткен. МТС биле машина-мал ажылынын станциязы чемнер силос-таарыны амдыга чедир кирбөөш, ол ажилды үзеринге чедирип турар. Райкүүском биле районун көдээ ажил-агый килдизи МТС-тин ажилы ханы кирбейн, ында сиптен кезилдизиниң байдалын билбес болгаш МТС-ти четпес удуртуп турар.

Сиптен кезилдизинде болгаш малга чемнер силосаашкынында күш-ажылдын организастаашкыны кедергей багай тургустунган. Сталин аттыг колхозта кандыг-даа чылдагаан чокка 50 ажыг киж ажилга киришпейн турар. «Сталинчы орук» колхозта 20 ажыг херээженер урулгар яслин чогувандык ниитинин ажилына киришпейн турар. Колхозтарда сиптен кезер машиналарны бүрүн ажилга-вайн турар, чижээ, «Сталинчы орук» колхозта атытын сиптен кезер 7 машиназын чүгүле 4-ту ажилдап турар. Кол кадыры-биле сиптен кезер чангыс-даа колхозта чорутпайн турар. Малга чемнер белеткээр

Мал чемп белеткээриниң бригадазы

Чөөн-Хемчик районун Чыргакыда «Коммунистче орук» колхозта мал чемп белеткээриниң бригадаларынын иштинде бир бригаданы коммунист эш Көкөй удуртуп турар. Бригада кыска хуусаанын иштинде 364 га черин сиптен кескен, 298

тонна сиптен сараатаан. Эш Көкөй бодунун Бригадазынын киришкелеринге үлеер кылдыр шалыпчы ажилдап турар. Ол боду сиптен сарааттар нормазын 150—200 хуу чедир күүседип турар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

А. ШААЛЫ.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Шиитпирниң күүселдези дээш ажал

Бо чылдын эгезинде болган Өвүр районунун шиитпирниң конференциясы болгаш районга партия эге организацияларының отчеттутуу чогууда хуралдары болза, районунун партия ажалында бар четпестерин тодаргай илереткен.

Ылангач «Торгалык» колхозта, Хандагайты сумуда база райондун партия эге организациялары эрткен чылдын отчеттутуу үезинде иштинде чүгө 3—4 удаа хуралдары өзү барымдалаан, шынар чок байдал-биле эртиргилээнин оңа четпес деп көргүзгөн. Партиянын 12 эге организацияларында 7 организациялар ажал планы чок ажалдап турганар.

Ол бүгү болгаш өске-даа четпестерин узуткаар дугайында конференциянын шиитпирин амыдырал кырында боттандырар дээш ажалдарының эрткен чартык чылда чамдык эки түнөөлдөрү көзүлгүзгөн.

Партия эге организациялары доктаамал планын ажалдарына чакырып чыккан. Коммунистер партия даалгалары ажалдап турар. Партия даалгалары күүселдизин дугайында коммунистерниң бот-отчеттары партия хуралдарына даярлап турар болу берген.

Районунун комсомол ажалы эки удурттуучу партия райому улук кичээниги салган. Сөөлү үеде комсомол эге организацияларының хуралдары доктаамал болуп турар апарган. Эрткен үенин дургузунда мурнакчы аныктардан комсомолдун үрүзгөлине 96 киши кирген. Бо болза, аныктарының ортузунга комсомол организацияларынын каякка идиге ажалдарынын даярдыгы бели турар көргүзү болур.

Районунун чеди чыл школаларында парторганизация (секретари Лаврушкин) Саган, Солтур, Чалааты сумуларда партия эге организациялары боттарынын хуралдарына аныктарының ортузунда организаци-

тыг болгаш политикажидилгелиг ажалдарынын айтырылганы 2—3 удаа тургузуп чугаалашкылааннар. Партия райкомунун бюрору бодунун ай санында планын чугаалажыры-биле кийрген айтырылганы барык-ла шуптузун тургузуктаан.

Мындагы аныктыг организациыг удуртулганың экижил турары ажалгай талазы-биле чедишкенин ба элдик боттандырар. Бо чылдын мадды чаш төлүн ажаап алырынын, СССР-ниң улус ажал-агыый хөгжүдериин куруне чышкинин тардырынын, курунеге дүк дужаарынын планын күүсетинген. Район чакыс тарылганы чогуур хуусаазына 102 хуу күүсеткен.

Мон-биле чергелештир ам-даа узуткатымай турар четпестерин минир ужурут. Конференцияга коммунистерниң берип турган савалдарынын күүселдизи четпес-биле боттанган деп кым-даа санавайн турар. Хүн-бүрүнүн ажалдарында чаа-чаа сорулгалар районунга удуртуп организациын, ылангыя партия райкомунун аппаратынын доктаамал кезделип ажалдарын негеп турар. Партия райкомунун бюрору бодунун үндүргөн шиитпирлеринин күүселдизин дугайында айтырылганы кончут кызы чугаалажып келген. Партия кежигүчү болгаш партия кежигүчү эвес актив-биле ажалды оңа кошкак чоруткан. Оон түнөөлинде партия организацияларының үрүзгөли өспөй турар. Партия кежигүчүгө кандидаттарын стажы үрүр чыгарда үрүгүчүлүп турар. Ол чорук болза, партия-политиктиг ажалдын оңа четпесин тодаргайлап турар фактылар болур-дур. Партия-политиктиг ажалдары улам экижилдер дээш район активинин күжүн чөптүү-биле ажаллаар керек.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Мурнакчы агитатор

Чөөн-Хемчик районун Чыргакы сумузунда улгатыр катышкан «Коммунизмче орук» көдээ ажал-агыый артелинде партия эге организациының агитатору эш Тамдын бодунга онашкан партия эге даалганы эң кызыкмак күүседип турар. Артелидин үе-үеде болуп турар кампаниялыг ажалдарынын үезинде колхозчу ажал-ишчилер ортузунга оон чоруткан политмассалыг ажалдарынын база бирээни болза, бо чылгы сизген ажаап алышының үезинде тус-тус сизген бригадаларына оон кылган улуг ажалдары болур-дур.

Агитатор Тамдын болза, барык июль 1-ден эгелээш бир болгаш ийи дугаар сизген бригадаларынын ажал-ишчилери-биле кады сизген шалдыринге хонуп, орус, тыва номнарчы, солунарынын сөөлү дугаарлары ап алгаш, оларга хүнүн-не номчул берип чораян. Бригадаларынын тургаларын лозуннар-биле шимел, анда агитхуудустары, хана солунарының үрүгүчү үндүрүп, сизген кемилдизин нормативин улгатыр парлааш аскылап турган.

Оон ынай ол, сизген ажаалгазында ажалдап турар колхозчулар ортузунга чүгө политмассалыг ажалдар чорудары-биле кызыгаарлатынмай турар. Эш Тамдын бодунун минч гармошказын сизген шалдыринге барда черле кагбас. Каян агитатор болза, сизген кезип, ажаап турган шалдырге көстүп кээрге кезикчилерин, бөлүкчүлерин, грабильчилерин ишчи колдары улам чүрекчилерип, кадырларын даштары улам хыгыялып, айыр, дырбаш изинч кылдыр дагжап эгелээрлер. Ынчангаш анык оолдар, кыстарының катыш-хөгүлү дам-на кийкей бээр. Ылангыя анык урулардан: — Че, акый, бичи-ле када канды-бир ырдан ойнай кааыдам — деп дилгилээрлер. Оларын ол дилден ол, каян-даа айталар көрбөз. Гармошкалап ойнай бергенде ол чөм-даа ижерин утутар турган. Агитатор Тамдында чангыс-ла күзөл бар: колхозчу ажал-ишчилерин күш-ажалга улам ынакшылып, оларын ол-че сорул кийрер болур-дур. Күш-ажыма эш Тамдын боду ба-за-ла колхозчулар-биле дөмей ынак кийди-дир. Ол, кадырларын таптап, шааып берип, боду кадыр-биле сизген кезип, айыр-биле бөлчүп турар. Колхоз суурунга келген чаа солунарынын, журналдары бригадаларга почтачы чедирин бээрине безни четикпей 10—20 километр черлерге чадап баргаш, оларны бригадаларга боду-ла чүктөп алгаш экөөр болгай. Оон ол кызыкмак, биче-сикидиг чоруун колхозчулар кончут үнөлөр туралар.

Ол-ла үеде эш Тамдын колхоз суурунда чаа туттунган улуг клубту база эргелекчилеп турар. Амгы үеде ол, Чыраа-Бажы суурунун бүгү колхозчуларына комсомолчуларының болгаш өөреникчилерин кийригелтири-биле концерт көргүзгөниг белеткенип турар. Колхозчулар ону өөрүшкүлөддүн-биле уткааннар.

С. САНДУ.

Областа бижик өөредилгези

Бижик билбес чорукту узуткаар

Сүт-Хөл районунун чонунун иштинде 1951 чылдын январь айда 366 кижжи бижикти билбес болгаш 301 кижжи биче билер турган. Районунун девискээринге 34 бижик бөлгүмнери тургускан. Аңаа 391 кижжи бижикке өөренип турган. Ол улусту июньда шылап көргөн, оон түнөөлинде илерээни болза, мурнунда бижик билбес турганнардан 107 кижжи бижикти биче билер кылдыр өөренип алган, а биче билер турганнарын иштинде 115 кижжи бижикти эки билер кылдыр өөренип алган болуп илерээни.

Ам бо үеде районда бижик өөредиринин 54 бөлгүмнери ажалдап турар. Ында 455 кижжи бижикти өөренип турар. Чонун калбаа-биле бижиктиг болдурар улуг керекке районунун школаларынын башкылары болгаш комсомолчулар эки киржип туралар. Бора-Тайгада «Сталинчы орук» колхозта бижик бөлгүмүн башкылап турар колхоз кежигүчү комсомолчу Ондар Кызыл-Кат эрткен чылын 24 бижик билбес кижилерин бижикти билер кылдыр өөреткен. Ол ам бо чылын эрткен айларын иштинде бижикти билбес 8 болгаш 8 биче билерлерни өөредип турар. Ол ышкаш Сүт-Хөл сумурда бажың ээзи Көк 10 бижик билбестерин биче билер кылдыр өөреткен.

Кызыл-Тайгада эге школа башкызы Машпак-оол эрткен айларынын

дургузунда бижик билбес 7, биче билер 13 кижилерни өөреткен. Оон ол улугу бижикке улуг хандыкшылдык-биле өөренип туралар. Бо ышкаш мурнакчы культурмейжилерин саны бистин районда хөй.

Районун чонун бижиктиг болдурар деп улуг харысалгалыг сорулганы чамдык черлерде удуртукчу кижилер онзалап көрбөй турар. Оон тодаргай барымдаазы болза, Сүт-Аксы суур Советинин даргазын ам болур. Суур Советинин даргазы Балчыйны уруу Чыспыдыаны культурмейжи кылдыр томуйлаан. Оон ажалын хынап, аңаа удуртулганы бээриниң улугу, Балчый бодунун уруун бажың ажалдакчызы кылды алгандан башка бижик өөредир чүгөлгөзгөчү чорутпайн турары канчап-даа таарышпас. Бижик билбес чонун бижиктиг болдурарыне кичээнге салыры улуг сорулга турбуза, олче сагыш салырының улугу, аңаа шалтыктыг чүгүлдү кылып турар Балчыйны хемчег алыры чүгүл, база оон боду бижикти биче билер болганда бодун база бижик өөредилгезинче хаара тудары чүгүл. Ол ышкаш Улуг-Алаак суму Советинин даргазы Ак-кыс база ажал кылбайн келген.

Ам сорулга болза, бижикти билбес болгаш биче билерлерни бо чылын ынаа-ыла эки бижиктиг болдурар дээш хемчеглерин алыры болур.

Г. БАЛЧИР.

Тес-Хемде бижик өөредилгези

Ажалчы чонун ортузунда бижикти билбес болгаш биче билер чорукту узуткаар талазы-биле ажал районда чүгээр чоруп турар. Районда иштинде бижикти биче билер 321, билбес 314 кижжи бар. Оларны өөредир-биле 38 бижик бөлгүмнери организастаан. Ында 512 кижжи өөренип, оларны 39 культурмейжилер башкылап турар. Культармейжилер Устүү-Шынаада В. Соян 20 кижини, Ч. Күселмаа 14 кижини, Самагалдай МТС-те О. Янчымаа 20 кижини, Ортаа-Шынаада Көк-Сарыг 24 кижини, Берт-Дагда Ленин аттыг колхозта 3. Довзат 22 кижини, Чыргалаңдыда Калинин аттыг колхозта О. Саартай 24 кижини, Бады 12 кижини, Сталин аттыг колхозта Т. Соян 16 кижини бот-

тарынын эң кызыкмакы-биле бижикке өөредип турар. Район иштинде бижик өөредилгезин чамдык черлерде эки чоруп турар-даа болза, чамдык черлерде бөлгүмнерин өөредилгезин кончут эвээш болтулап, кичээл шактары үстүр чоруктар удаа-дараа болтулап турар.

Бижик өөредилгезинче бүгү-иштинин кичээниги улам хаара тудар ужурут турбуза, чамдык школа эргелекчилери, суму Советтери багай сагыш салып турар.

Бижикти биче билер болгаш билбес чорукту узуткаар, чонун бижикти билгилеп болдурар дээш кол кичээниги улгатырары хүн-бүрү негетинип турар.

О. ДОРЖУ.

Бижик бөлгүмнеринче вичээнгей салыр

Барыя-Хемчик районун Аянгагы сумузунга 1951 чылда бижикти билбес болгаш биче билер 130 кижжи турган. Бо кижилерин бижикке өөредир-биле бижик өөрениринин 11 бөлгүмнерин тургузуп культурмейжилерин томуйлаан. Ында 19 культурмейжилер ажалдап турар.

Бижик бөлгүмүнүн культурмейжилеринден Дарый болгаш өске-даа кижилер 18—30 удаа кичээлдерин эртирген. Бо үениң иштинде моон мурнунда бижик билбес турган эш-

тер Орбу, Тыртык, Докпа олар ам бижикти саат чокка номчул, бижип турар апарган.

Ынчалза-даа бижик өөредилгезинче сумуда партия эге организациыны, суму Совети улуг кичээнгей салбас, бөлгүмнерин өөредилгезин, ында өөренип турар кижилерин кээп турарын хынавас болгаш культурмейжилерге практиктиг дуза чедирбейн турар. Ол чорукту моон сонгаар болдурбазы бо черлерден негетинер.

Н. МААДЫР-ООЛ.

Мурнакчы хойжу

Эш Дамбаанын

Чөөн-Хемчик районда улгатыр катышкан «Коммунизмче орук» колхозтун хойжузу эш Дамбаажык үш чыл мурнунда иштинин малын хөгжүдери-биле хүлээп алгаш, колхозтун баштаар черинин болгаш колхозчуларын идегелин күүседир дээш бодунун бүгү күжүн салып, уйгу-чидын чокка ажалдап келген. Аңаа үш чыл мурнунда 75 баш койну 512 баш чедир өстүргөн. Мал чаш төлүн камгалап алырынын талазы-биле эш Дамбаажык бедик көргүзгөргөни чедип алган. Оон тодаргай херечини болза, бо чылын төрөөн 227 баш хойдан 237 хураганнарын бүрүн камгалап алган. Чүгө мал чаш төлүн камгалап алыры-биле кызыгаарлатынмай, харыч хойнун уксаазын экижидеринче улуг кичээниги салганы-биле 65 баш хойларын каракул кошкарлар-биле эдериштирген, ам 65 баш каракул уксаалыг хураганнары доруктуун аяган.

Эш Дамбаажык шаандан бээр мал кадарып чораяны-биле хөй чылдарын дуржулгазын бодунга мөөнөп алган. Ол дуржулганы бодунун хүн-бүрү практиктиг ажалына холбаштырып, амгы чаа мичуринчи биология эртемин районун зооветеринарларынның дузаламчызы-биле өөренип ап турар. Кышкы-даа, чайгы-даа үелерде хойларны оларга зооветеринар чуруму-биле таарыштыр калдыр турар. Малды өстүрерде оон чегерилгезин эки таарыштырары-биле кады малдарга бижыг нем суурну тургузары — мал өстүреринин үнденини болур — деп эш Дамбаажык чугаалап олтурар.

Малдын янзы-бүрү аарыгылары-биле демисежирин эш Дамбаажык эки билер. Бо чылын бүгү хойларын чоруда удур үш удаа чугтан. Ам чыгы оларларда семиртир кадарып турар.

О. АЛЕКСАНДР.

Ийи муң баш чедир

Улуг-Хем районда «Күш-ажылдык хосту» колхозтун хой малы чылдын-на өзүп турар.

Ол артель 1947 чылда 340 баш хойлуг турган болза, бо чылын 2039 баш хойлуг.

Ам колхозтук хоюн алды кезек черде чайлагаткан. Оларны дуржулгазын малчынар кадарып турар. Хойжулар иштинин малынын өзүдө дээш уйгу-чидын чок ажалдап, чаш малдарны менди камгалап апар.

Хойжулар К. Чижит-оол төрөөн 305 хойлардан 312 хураганнарын, Т. Шивит-Хуурак 306 хойлардан 312 хураганнарын, Т. Куваа 38 хой, өшкүден 48 аңай, хураганны чидир чокка алганнар.

К. ХУНАЖЫК.

Эки ажалдыг ферма

Чөөн-Хемчик районун Баян-Талада «Октябрь 30 чыл ою» колхозтун чылгы мал фермазынын эргелекчизи коммунист эш Алдын-Сарыг колхозтун чылгы малын өстүрер дээш улуг күженишкенин ажалдап турар. Фермада чылгыны эң эки болгаш дуржулгазын чылгычылар-биле хандырганнын хараазы-биле бо чылын төрөөн 60 бөлөрдөн 60 кулунарны менди камгалап алган, ынаа чарга эрткен чылын төрөөн 40 бөлөрдөн 40 кулунарны база менди камгалап алган.

Ам ук фермада 420 баш чылгы мал бар. Оларнын төрүүлери, аныктарын болгаш ажал айттарын аңгылап ийи колдан кылдыр үзүп тургускан. Ферма эргелекчизи эш Алдын-Сарыг чылгы мал өстүрүп сайырадырынын талазы-биле эки дуржулгалыг. Ол чылгы малдын уксаазын экижидер сорулга-биле бо чылдын дон уксаалыг аскыр-биле беш бени, чурттон экижиткен аскыры-биле 30 бени эдериштирген. Эш Алдын-Сарыг 1951 чылда курунени мал өстүрер планын ажык күүседир болгаш 1951—52 чылдын кыжынында чангыс-даа баш мал хоратпас мен деп күлээге ап алган эрестиг ажалдап турар.

О. ОЧУР-ООЛ.

Колхозчу малчынар

Чаа-Хөл районун Ак-Тургу сумузунда Ленин аттыг көдээ ажал-агыый артелинде колхозчу мурнакчы малчынарнын саны чыл бүрүдө өзүп турар.

1948 чылдан эгелеп хой кадарып турар М. Кызыл-оолдун ажаалгазында 289 хойлар менди өзүп турар. Бо чылын төрөөн 87 хойлардан 105 хураганнарын менди камгалап алган, ийекчи К. Седен 33 төрөөн иштен 33 бызааны камгалап алган.

Бо кадарчылар 1951 чылдын алды айларында 180 чедир күш-хүннерин ажалдап алганнар.

М. МАДЫР-ООЛ.

Лекция пропагандазын күштедирер

Сүт-Хөл партия райому чокта чаа райкомун штаттан дашкар илеткелчилер бөлүүнү база политиктиг болгаш эртем-билгелер негеттеринин ижилеленини оргиюнединин бүгү кежигүнеринин чөвүлө хуралын кылган.

Аңаа районун ажалчы чонунун ортузунга лекция пропагандазынын чорудулганын дугайында илеткел болган. Илеткелди ВКП(б) райкомунун пропаганда болгаш агитационикажизинин эргелекчизи эш Лопсан кылган.

Партия райкомунун штаттан дашкар илеткелчилер бөлүүнү база политиктиг болгаш эртем-билгелер негеттеринин кежигүнери 29 кижжи бо чылдын бир дугаар чартыгында 62 кезек черге лекцияларын поачаанар.

Лекторларын иштинде партия райкомунун секретари эш Агбаан.

район прокурору эш Серин-оол олар эң хөй лекцияларын бедик идеялыг денелге эки шынарлыг кылганнар.

Чонун иштинде коммунист кижизидилге ажалдарын күштедирер талазы-биле боттарынын кижилерин багай боттандырып турар кижилерин аттары аңаа база илерээни. Моон кичээнге районун мал эмне-гезинин эргелекчизи Санчат, районун улус шиктекичи эш Чыгит-оол, МТС-тин кол агроному О. Тедар-оол, районун кижжи эмне-гезинин эргелекчизи Емельянова, оон секретари Сундуй олар кирип туралар.

Районун сумуларында болгаш колхозтарында ам-даа күштүг болуп артып турар эргинин артышыкчынарын узуткаарына лекция пропагандазы улуг рольды ойнаар ужурут. О. ХУНА.

Ажалда инициатива болгаш туруштук чорук

Бистин делгем-чаягай Төрөөн чуртувустун хоорайрында болгаш суурларында тайбың тургузукчу ажал улам-на калбырып чоруп турар. Бүгү-ле черлерде — заводтарда болгаш фабрикаларда, колхозтарда, МТС-терде болгаш союздарда, эртем-ишчилер институттарында болгаш лабораторияларда массаларын чогадыкчы инициативаны каячар-даа аажок хайымышыкчы чоруп турар.

Бистин чедишкенин инициатива сарганаакчы болгаш сорул кийричизи Ленин — Сталинниң партиясы болуп турар. Партия болза, каадырларын, бүгү совет кижилерин бүрү-гаар чайгылыш чок чүктүүшкүчүнү өзүзүгә кижизидип, ажалчы чоннарын чогадыкчы инициативаның бүгү хемчег-биле сайырадып амыдыралга тыңгып үнүл, бистин чурттуу экономия күчүзүңү бижилерин болгаш моон сонгаарга өзүлден хандырып турар бүгү-ле чаа, мурнакчы, депшигелди чүдүдери идепкейли-биле деткип турар.

Коммунист тургузушкунун сорулгаларын иштинде дээш демиселге бистин чер-черде партия организациаларымыс дуржулгазын — сөссад чок байдып, ажал-агыый болгаш культураны янзы-бүгү адырларын удуртуунун методун сайырадып турар. Партия организациаларынын хөй үлээниг ажал-чорудулганы болышевик партияның политиказын амыдырал кырында боттандырыныч, партияның директиваларын болгаш айтышканын күүседиринче үлдүгөн. Ажалчы чоннарын үнөлөп четпес жөлөшкүчү бүрүзү коммунист тургузушкунун темпелерин дүргөлдөп турар.

Ажалда инициативаның сорул партия удуртукунун бижик шынары болур. Болышевик партия, Ленин

болгаш Сталин болза, чер-чер организациалары, оларнын удуртукчулары бодунун ажал-чорудулганын тускай, мерген инициативалы болуп ужурут деп кезээде айтып келгенер.

Хүн-бүрүнүн ажалчы чорудуп тургаш, бистин каадырларымыс чангыс черге таптап, чүгө эрги хеер-биле ажалдап турбайн, а чаа амыдыралды тудуушкунун удуртулганын чогадыкчы өзү-биле боттандырган турган дээш хүн-бүрүнүн дуржулгазын өөренип, чазыгларын дидим-биле эдил алган турары эш Сталин өөредип турар. Чогадыкчы өзү-биле удуртуу дээрге, партиянын болгаш чазактын салган сорулгаларын күүседир дээш бүгү күштерин организастаары, бүгү-ле черлерге бистин удустун инициативаның көдүрүп үндүрүп болур.

Партиянын болгаш чазактын шиитпирлерин, айтышканынын күүсетпешаан, бистин чер-черде партия организациаларымыс ажал-агыый болгаш культура тургузушкунунда улуг чедишкенин чедип ап турар. Ажалды болышевик өзү-биле организастап билеринин бир чижээ көдээ ажал-агыый көдүрер дээш Краснодар крайнын эш Сталинга чоруткан рапортун парлага ларлап үндүргөн болур. Көдээ ажал-агыый ажал-ишчилери социалист чарышта боттарынын хүлээлгелерин алдарлы-биле күүседип туралар. Олар бедик дүжүтү өстүрүп, тарва дужаарынын куруне планын хуусаа бетинде, июль 25-те күзүсөдип, эрткен чылга бодаларга 15 миллион 430 муң пуд хөй тарвааны курунеге дужааганнар. Крайнын партия организациалары колхоз хондарынын дүжүтүүчү бедидер ханы, иштинин мал ажалды көтүрдериң үш чыл планын чедишкени

ниг күүседир дээш колхозчу көдээниг ажал-ишчилеринин шимчөөшкенин баштап келгенини аныкы-биле бо чедишкенин чедип алдыганнар. Крайнын партия организациаларынын алдар-хавыазы чүдөл дөбө, олар социалист чарышта калбаа-биле негеттерди, көдээ ажал-агыый бодурулгезинин чартыкчазынын мурнакчы дуржулганын өй-шаанда деткип, калбартып турганында болур.

Чер-черин партия организациалары болгаш оларнын удуртукчулары массалыг бот-тывынгыр болгаш инициативалыг чоруктарын делгерелип, оларнын мурнунда салдыган сорулгаларын чедишкенин күүседиринин арталарын тып, куруне планынын, онаалгаларын күүседир болгаш ажык күүседирин чедип алыр ужурут. Партия ажалдакчы болза, ажал-херекке чогадыкчы, партия болгаш чазактын шиитпирлерин боттандырына болышевик турунтуп бодурунун үлгөрин, массаларын инициативаныңа, бүгү чаа, депшигелди чоруктарга алынаары болурун үлгөрин көргүзөр хүлээлгелиг.

Ындыг болза-даа, чамдык партия комитеттеринин ажалынын практиказында бо негелден үргүчү сагывайн турары демделгээр анаар. Белоруссиянын КП(б) ТК-ниң чокта чаа болган пленумун партиянын Минск обкомун инициативалыг эвес дээш, областың көдээ ажал-агыый көдүреринге колхозчу массаларын, МТС-терин болгаш союздарынын ажалдакчыларын мобилизастап шыдаайн турар дээш чөптүг шүгүмчү-делге таварыштырган. Хөй-дөй районнарда, колхозтарда чер амыдынын культуразын бедидер дээш демиселдин эрктиг дуржулгазы чылдыган турда-ла, обком эскербейн турар болгаш алдырткан үнүп турар чогадыкчы инициативаны деткивейн турар. Партия органдары массаның чогадыкчы инициативаны делгере-дир, мурнакчы эгелээшкенин сегир

ип алгаш, калбартып чорудар, чаа чүдүлдүн хөгжүлгезин идепкейли-биле деткир ужурут. Массаларын чогадыкчы инициативаны — коммунизм дээш демиселге улуг күш болур.

«Миллион-миллион ажалчы чоннар, ажалчынар болгаш тараачынар ажалдап, чурттап, демисежип тургаш, канчаар-даа аажок практиктик дуржулганы чымп ап, олар хоозун чуртталганы чурттапайн турар дээринге кым чигинип болур боор? Ол дуржулганы тоовайн баар удуртукчуларын өзүлүг удуртукчулар деп санап шыдавас дээринге канчап чигинип болур?» — деп, эш Сталин айтып турар.

Массалар-биле харызаазы кошкак, амыдыралды судалын өжаз-вайн турар партия ажалдакчызы аңаа дааскан ажал-херекти чедишкенин удуртуп шыдавас. Бо дугайын ВКП(б)-ниң Магнитогорск хооромунун чижээден көрүп болур. Чуртта эң улуг Магнитогорсктин металлургия комбинатынын партия организациазы куруне планын күүседир дээш, чаа техниканы шингээр дээш, бодурулге ажалына белик техник-экономия көргүзүлгөр дээш демиселге сөөлү үеде улуг чедишкенин чедип алган. Ында болза-даа, ол заводтук партия организациазынын эки дуржулганын партия хоорому кошкак өөренип, байыдып турар болгаш хоорайнын өске партия организациаларына чогууру-биле негеттерейн турар. Хоором болза, партиянын эге организациалары-биле бодун

Областың бүдүрүлгелеринде

Мурнакчы бүдүрүлгө

Кызылдын электри станциясынын коллективин 1951 чылдың бир дугаар чартында бүдүрүлгө планын 125 хуу күүседип, областың коммунал ажил-агый организацияларынын арасында социалисттик чарыштын тийекчиси болуп, ол организацияларнын арасында шилчип чоруур Кызыл Тукту чаалап алган.

Хоорайнын улөтпүр бүдүрүлгө болгаш албан организация черлерин база чурттакчы чоннарны электри күжү-биле хандырынынга эң идепкейлиг ажилдап, чыл эгезинден бээр ай санында үлүг-нормазын 120—150 хуу күүседип турар. Улуг механик Х. Исхаков, машинист П. Грищенко, токарь Н. Черешов, слесарь И. Лукин, кокагар И. Ванюков ышкаш стахановчулар бүдүрүлгөдө хөй болуп турар, ыпчаарга үлүг-нормазын хун-

бүрүдө 100 хуудан куду күүседип турарлар чок болуп турар.

Ам станциянын ажилдакчылары кол инженер эш Н. Ивановтун удуртулгазы-биле бус машиналарынын септелгезин чедишикинниг чорулуп турар. Июль 25-ке чедир бир машинаның капитал септелгезин болгаш ийн машиналарнын ортумак септелгезин бедик шынарлыг доозуп, ажилда киирген. Арткан машиналарнын септелгезин планда көрдүнгенинен бир ай бурунгаар хуу-саанын иштинде—август 15-те доозар деп турар.

Электри станциясынын коллективин чүглө бүдүрүлгө ажилынга идепкейлиг эвес, а харын бодунун тэрээн хоорайнын чаагайжыдылгазынга база идепкейлиг кийрип, станциянын

девискээрин эки чаагайжыдып турарлар. Хоорай чаагайжыдылгазында ажилдап турар кижин бүрүзү үлүг-нормазын ажыр күүседип алган, ам Кызыл партизан кудумчузууда акы-дунма хөөрүн чаагайжыдырында идепкейлиг ажилдап турарлар. Олар акы-дунма хөөрүн долгандыр таразы үнүштерин сугтарынынга хереглээр суг сорудар хооразны Енисей-биле тудуштурар ажилды кылып турарлар.

Ооң-биле чергелештир олар станциянын девискээринде эрги пок-сүрүнни арылгап аштавышаан, онгүлчигилин дескелеп, 150 дөс ыштарын болгаш язы-буру чечектерин немей тарып олурткан болгаш ооң ажаалгазын коллективтин кижигинери ээлчег-биле эки организастап турар.

И. ЧЫРГАЛАН.

Кызылдың аш-чем комбинаты

Областың чурт улөтпүрүнүн аш-чем комбинатынын коллективин аш-чемини эки шынарлыг продукциянын бүдүрүп үндүрер талазы-биле социалисттик чарышка алган хүлээлгелерин күүседип дээш идепкейлиг ажилдап турарлар. Комбинат 1951 чылдың ийн дугаар кварталында бүдүрүлгө планын нитизи-биле чүс хуу ажыр күүсеткен болгаш июль айнын планын 102 хуу күүсеткен.

Бүдүрүлгөдө партия, хөй-ниити организациялары болгаш администрация чери ажилчын, албан хаакчыттарын болгаш инженер-техникниг ажилдакчыларнын ортузунда кижизидилге ажилдарын чорулуп, оларнын квалификациясын бедидер хемчеглерин чорулуп турар. Ол хемчеглер күш-ажылдын бүдүрүлгөдүнүн

бедидеринге болгаш планын сорулгаларны күүселдеринге улуг илгичи берип турар.

Комбинаттын цех болгаш салбырларынын иштинде боттарынын үлүг-нормазын үргүлчү долдур болгаш ажыр күүседип турар стахановчулар хөй. Чижээ, пекарь А. Мартыненко, кондитер Е. Стрельникова, кулинер П. Сазанова ышкаш боттарынын үлүг-нормазын хун-бүрүдө 110—120 хуу болгаш оон-даа ажыр күүседип турар мурнакчыларнын саны өзүп турар. Ыпчаарга мороженое кылыр мастер А. Богомолова июль айда бодунун ажил нормазын 190 хуу күүсеткен. Ол ышкаш бүдүрүлгенин чамдык цехтери болгаш салбырларынын иштинде ай планын долдур болгаш ажыр күүседип турарлар база

бар. Чижээ, пекарин хлеб быжырап талазы-биле июль айда планын 104,4 хуу күүсеткен, ыпчаарга кондитер цехи эрткен айда пландан дашкаар 215 муң рубльдин продукциясын бүдүрүп үндүргөн, ол ышкаш мороженое болгаш квас кылыр салбырлар 30 муң рубльдин бараан продукциясын пландан ажыр кылып үндүргөн.

Комбинат бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын бот-өртөөн ай санында 5 хуу чингедип турар дээр хүлээлгезин ай санында күүседип турар болгаш чүглө июль айда 9 хуу ажыр чингеткен. Оон ангыда 250 муң рубльди сан-хөө хүлээлгезинден ажыр чылдырған болгаш 50 муң рубль ажыр түнүг чиг-эт материалдарын камнап алган.

Чартык чылдың бүдүрүлгө планын күүсеткен

Улуг-Хем районун улөтпүр комбинаты бүдүрүлгенин чартык чыл планын 101,2 хуу күүседип алган. Ооң иштинде дааранылга салбыры (мастери эш Моценко) бүдүрүлгө планын — 107 хуу, сапог даараар салбыр (мастери Мельниченко) — 103 хуу, чугай белеткээр чер (мастери эш Марисов) — 125 хуу күүсеткен.

Райулөтпүр комбинатында 28 стахановчулар болгаш 17 шалыпчылар бар болуп турар. Слар бүдүрүлгө планын күүседип дээш кызыл чүткүлдүг ажилдап келген. Чазанылга салбырында эш Черемных ажыр нормазын — 132 хуу, Санчай — 124 хуу, Чернов — 132 хуу, кидис идик кылчар салбырда Чаш-оол нормазын 142 хуу күүседип турар.

Бүдүрүлгө планын күүседип турары-биле чергелештир чазанылга

салбыры кылып үндүрүп турар продукциянын шынарын бедидип, оон бот-өртөөн чингедип турар, ол салбыр 3 хуу камналганы чедиши алган. Улөтпүр комбинаты нитизи-биле кылан продукциянын бот-өртөөн 8 хуу чингеткен.

Ооң-биле кады бүдүрүлгөдө чамдык чептерини байдалары чугула, чиг-эт материалдарын чогуур өйүлгө белеткеп ап тур-сааны-биле ажилда шарттыктыг чорук таваржип тургай. Продукцияны үрей кылыр чоруктары болдурбас дээш демисел чорудар. Бир эвес продукцияны чамдыкта үрей кылан таварылга болганда, ооң тодаргай өтчүдүн тургузар, продукцияны үрей кылан кижилерге чогуур харымысалганы хүлээлгедир херек.

Бүдүрүлгенин дирекциясы болгаш партия организациясы ажилчыннарнын ортузунга кижизидилге

ажылын үргүлчү организастап чорудары чугула. Бот-тывынгыр этелекчи, чартыкчы саналдары калбартыр, ботандырар талазы-биле ажил чорудар. Чонун калбак хереглелерин делдередир, комуттар, шанак, терге, эзер, ойнаарактар, шеткалар, шыдыраалар болгаш оон-даа өскерлерин бүдүрүп кылырын болгаш садарын организастаар херек.

Көдээде чазаныкчы, бызаңчы, уран-шевер кылыкчы болгаш лаараныкчы оон-даа өске бүдүрүлгө ажилыг кижилерин оон ажилынга хандырап ужурулуп. 1951 чылдын бүдүрүлгө планын долдур болгаш ажыр күүседип, бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын шынарын бедидер дээш куженишкинин ажыл чорудар.

Х. ТЕМБИРЕЛ.

КОЛХОЗ-ТИЛЧИНА

Тудуг бригадазынын чедишикиннери

Чөөн-Хемчик районун Чыргак сумузунда улгатыр катышкан «Коммунизмче орук» көдээ ажил-агый артелинде коммунист эш Санчижапка удуртурган тудуг бригадазы эрткен үш чылдын дургузунда колхозчуларын чылыг, чырык, чаа оран-базынар-биле хандырап талазы-биле чайынанчак чедишикиннерин чедиши алган. Ооң чижээн чүглө июль айнын дургузунда ук бригаданын кылды бүдүргөн улуг ажилдарындан көрүп болур-дур.

Амгы үедө бригада үжөн ажыр бызаңчыларлыг, 10 ажыр сөөртүкчүлери. Олар июль айда 14 байжынарнын чудуктарын тайгага чоңуп белеткээш, колхоз төвүнге сөөртүп экилген болгаш ам оларнын ханалырын салырын шагда-ла дооскан. Колхозчу тудугчулар чүглө чурталга байжынары тудары-биле кызыгардатынмай турар. Олар үлөгелерин аты кажазы кылыры-биле 160 чудуктарын, 205 телефон чагыларын ааргадан үндүр сөөртүп алганнар.

Устуңде ажилдарны күүселдеринге коммунист К. П. Хандывай, комсо-

молчу К. Э. Хокпалдай, К. С. Коичук, бызаңчы Дажы-Доржу болгаш өскелер-даа бригаданын мурнакчылары болуп, боттарынын кызымак күш-ажылы-биле өске тудугчуларга үлөгелерин көргүспүшаан, өзүгү колхозчуларнын ортузунга чаагай макталды чедиши алганнар. Тудугчуларнын ортузунга политкижизидилгелиг Солгаш агитас-массалыг ажилдарын калбартып, оларны эрес-кежээ, мадырлыг күш-ажылче сорук киирер талазы-биле ында партия эге организациясынын (секретари эш Т. Кызыл-оол) агитаторлары эштер Тамдын, С. Кызыл-оол, Хеймер-оол, Сержинмаа болгаш өскелер-даа улуг рольдыг болганнар.

Бо чылын колхозчуларнын 80 ажыр хуузуң өлгөрдөн культурудуг чаа байжынарже шилчидер дугайында партиянын, чазактын болгаш улуг башкы Сталиннын мурнунга алган социалисттик хүлээлгелерин алдарды-биле күүседип дээш тудугчулар уйгучынын чок кызымак ажилдап турарлар.

Чээрби бир чыл дургузунда

Чаа-Хөл районун Кызыл-Даг сумузуңу «Бурунгаар» көдээ ажил-агый артелинде колхозчу Чадамба бызаңчы ажилга ам 21 чыл дургузунда ажилдаан. Ол 1930 чылда партия кижигүнүгө кирип тургаш, нитиян эрге-ажыныга дузалыг кандаг ажилды кылымыза эки дээрзин шийтирлээш.

Оон бээр тудуг ажилынга ол хандыкан. Тудугун бөдүүн ажилындан нарын кылгыларын кылырыңче ол дүргөн шилчээш.

Оон киржилгези-биле Кызыл хоорайнын № 1, № 2 магазинеринин, ыш болгаш алгы заводтарынын база Улуг-Хем районун Александр Матросов аттыг культура байжынын, Чаа-Хөл эге школынын, ол районун төвүндө магазининин болгаш өске-даа хөй-хөй культура болгаш албан, бүдүрүлгө черлеринин байжынарын тудуглары кылдыгылаан.

Эш Чадамба ам «Бурунгаар» колхозту тудуг бригадазынын мурнакчыларынын бирээш. Эрген чок турган черге чаа колхозчу суурну тур-

гузарынга ол улуг сонугалды-биле кийрип эгезээш.

Маааа чурталганың 28 байжынарын, бир складтын тудуунга кийрип эрткен. Эш Чадамбаның мергежилдиг ажилын колхозчулар мактап турар.

Ол ам колхозтуң эге школазынын септелгезинде ажилдап турар. Кыска хуусаанын иштинде 15 чаа парталарын, 65 оруннарны, 7 эжиң хаалгаларын кылган. Хун-буруңуң ажил нормазын 130—150 хуу күүседип турар.

Совет нитилелге ажыктыг эки ажилдарны кылып келгенинин дургузунда эш Чадамба 4 удаа хүндүлөт бижиктери-биле шаянаткан. Облкомхозкомун болгаш ВКП(б) Тыва обкомунун хүндүлөт бижин-биле шаянаткан.

«Назы-харым улгаткан болза-даа, бодумун мергежилдиг ажилымны үре-түнелдерин чоңун эрге-ажыныга ам-даа бээр мен» — деп эш Чадамба бүзүрелдин-биле чугаалап турар.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Чаа өвөрдилге чылынга белеткел

Чаа-Хөл районун Кызыл-Даг эге школазы чаа өвөрдилге тылынга белеткел талазы-биле райоңда эң дээр школа болуп турар.

Ам школанын 70 оруннарнын, 60 парталарын септээн болгаш будаан. Школанын, интернаттын, столованын, башкылар байжынын иштин балгашташ чугайлаан. Ол-ла черлерин сонгаларын будаан. База бир складтын, подвалды тулуп дооскан. Школанын ийн печказын кыл-

ган. Ам артканнын кылып турар болгаш аааа хереглээр 5000 туубу белең. Школанын девискээри кажаалаатынган.

Школанын чайгы септелгезинде 15 кижин ажилдап турар болгаш оларнын иштинде школа ажилчыннары эң ажилдап турар. Школа септелгезин август 10-да бурун дооскаш, комиссияга хүлээлгедип бээр деп турар.

А. ТАРААЧЫ.

Көдээ ажил-агый мурнакчыларынын дуржулгазын чер болганга непередиил!

Дүжүт ажаап алышыканын канчаар чорудуп турган бис

1950 чылда «Сталинец — 6» деп комбайн ажилдап тургаш, 14 ажил хүнүндө бедик дүжүттүг 470 гектар кызыл-тасты ажаап алган мен, ооң соонда тарааны ажаап алыры-биле өске областарже үнүпкен мен. Мээң агрегатым 939 гектарны ажаап алган болгаш 15.585 центнер тарааны бастырган. Чедиш алдыгын чедишикиннер дээш чазак менээ Социалисттик Күш-ажылдан Маадыры деп атты тывыскам.

Бо чылын бистин коллектив комбайннын күжүн бурун долдузу-биле ажыглаары, дүжүттү чогуур өйүңде чидири чок ажаап алыры, ажаап алышыканын үзүктөл чок кылыр арга-биле чорудар сорулга-биле бастырынган тарааларын ол-ла хун шаңга чедирип, арыглап аштааш, белеткел пунктларынга чедирген турары дээш, а ол ышкаш саванын болгаш тараа погун ажаап сарааттаан турары дээш Краснодар крайнын бүгү комбайнларынга, трактористеринге болгаш колхозчуларынга кыйгырыг үндүргөн.

Кубанын комбайнчылары, трактористери болгаш колхозчулары кыйгырыгын изин-биле хүлээп алгаш; бедик дүжүттү кончуг эки ажаап алыры дээш социалисттик чарышты делгергейи-биле калбартааннар.

1951 чылда бистин агрегаттын коллективин Краснодар крайда Киров аттыг клохозка «ДТ-54» деп тракторлуг «Сталинец — 6» деп комбайн-биле 12 ажил хүнүңде 400 гектарны, бир хүлө-ле 33,3 гектарны ажаап алыр болгаш 3 муң центнер тарааны бастырамы-биле кады бир хүнүн камнап алган кывар, чаар материал-биле ажилдавышаан-бүгү тарааны үзүктөл чок арга-биле ажаап алыр хүлээлгени боттарынга алганнар.

Киров аттыг колхозтуң ховуларыга кезилдениң баштайгы хүнүңде «Сталинец — 6» деп комбайн-биле 34 гектарны ажаап, 710 центнер тарааны бастырган бис. Үш хүнүн дургузунда 108 гектарны ажаап алган болгаш 2502 центнер тарааны бастырган бис.

Ажаап алышыканын мынчаар чорудуп турган бис.

Бистин комбайн агрегатымыс июнь бирээде-ле шөлө үнеринге бурун белең болуп, саван хөпээ-некчизин, тараа тудукчузун, дискады душлинникти, тараа мажаа чыр дурбаашты белеткээн турган. Комбайнга өртке удур чугула хереглетинер херекселдер инструмен-тилер, бөлүк дүлгүрлер болгаш артык деталдар бурун четчир кылдыр тургустунган.

Комбайнны социалисттик кадагалда алган мен.

Бис хову ажилынын бригаданын бригадирин-биле агрегатка ажилдаар эң эки колхозчуларны шилип ап, олар-биле тос удаа бүдүрүлгө техниктиг кичээлдерин чоруткан.

Бистин агрегаттын коллективин арасында ханы харылаалыг, кижин бүрүзү бодунун херээн эки билдирлер.

Ажаап алышыкыга чедир элээн каш хонук бурунгаар агрегаттын эдиктирилгезин чорудуп, кол ажилдакчылардан ангыда, ажилдакчы бүрүзү чогуур өйүңде бодунун хууда хүлээлгезинин талазы-биле техниктиг ажаалганы шигээлдил алыры чедиши алган. Комбайннын бастырап кезээниң оң талакы деталдарын аштаарын, чаарын болгаш хынап көөрүн ийн колхозчуларга, ыпчаарга солгай талында деталдарны база бир-ийн колхозчуларга дааскан мен. Радиаторун чуурун база бир кижиге, комбайннын хедер

деп кезээн мезин дузалакчым, а комбайннын моторун бодум хынап көрүп, кылыр чүүлдерин кылып турар мен.

Тракторнуң техниктиг ажаалганы болгаш кывар, чаар чүүлдерин трактористер чорудуп турар, бир эвес чугула херек апарза оларга коллективтин арткан кижигинерин дузалакчип турар.

Ажаап алышыкыга этелеп кирер мурунда колхозтуң агроному болгаш МТС-тин участка агроному-биле кады кезер шөлдү көрүп, агрегаттын ажилдаар планын тургускан бис.

Комбайн агрегатынын бүдүрүчүлүү ооң кезер черин шың үзүп алырында хамааржыр. Чогуур өйүңде болгаш ыш белеткел кылган загоннарны үзери болгаш кезер черин баш бурунгаар кезип алыры комбайннын бүдүрүчүлүү бедидеринин база бир курлавыры болуп. Киров аттыг колхозтуң комбайн-биле кезер участкага тускайлап берген 400 гектар шөлдү дорт булунгун хевир-биле үзүп, оон узун дооразындан 6—8 катал хөй кылдыр үскөн. Ол загонун узунун черин андарган уунун айы-биле таарыштыр кылган. Ол болза, машинага дөңгелеткериң таваржырын эвээжедир болгаш тарааны дески кезерин экижидеринге дузалаар.

Загонун шөлдү агрегаттын хүнде бүдүрүчүлүүгө дүгжүп, ортумак-биле 33—34 гектар болуп турар. Загонун 6 метр кыңдыр дескиңдер кезерин боду чоруур комбайн-биле чоруткан. Загонун байжындан 60—75 метр кылдыр дээрбектей кезерин чоруткан.

Бо чылын болгаш эрткен-даа чылда ажаап алышыканын шак графигин эзуугаар чоруткан бис. График болза, ажилдын бүдүрүчү-

луг, чурумнуг чорударынга болгаш ажилда чамдык чептерини чогуур өйүңде узуткаарынга аргаларны берип турар.

Баштайгы хүнде комбайнны чоорту бурун ажилдадып, тракторнуң бир дугаар дүргенин ажыглавышаан, комбайннын хедер деп кезээн бурун ажыглавайн турган бис. Агрегатты 2—3 шак ажилдакташ, бүгү-ле кол бедилерин чынап көөр. Ооң соонда машинаны чоорту тракторнуң бир дугаар дүргенинге чорутулушаан, хедерин алырын бурун-биле ажыглаан. Ажил хүнүнүн сөөдүнде машинаның деталдары ажилдаарынга эдиккен деп санааш, келир ийн дугаар хүнде комбайнны бурун күжү-биле ажилдадырыңче киирер.

Комбайннын шак графигин участок агрономуң болгаш механикниң киржилгези-биле кады ажилдап кылган бис.

Агрегат эртен 6 шактан эгелеп ажилдаар. Тараа шыктыг турда эртенгиңин 9 шакка чедир агрегат бир дугаар дүргенинге ажилдап турган. Комбайннын хедеринин алыр калбаа 4,9 метр турда 3 шакта-ла 5,4 гектарны ажаап алыр кылдыр планнаан бис.

9 шактан 12 шакка чедир агрегат ийн дугаар дүргенинге ажилдаар. Ол-ла үениң иштинде 6,5 гектарны ажаап алыр ужурулуп бис.

12 шактан эгелээш агрегаттын техниктиг ажаалганын чорударынга 30 минутта тургузар.

12 шак 30 минутадан эгелээш 19 шакка чедир агрегаттын чорур дүргенин үш дугаарже шилчидер. Ол-ла үедө үш шак эрткен соонда агрегаттын хынап көөрү-биле беш минутаның часпарын кылып турар.

Комбайннын бункеринден тарааны комбайн чоруп турда-ла уруп алырын чорудуп турар бис. Тарааны сөөрткүчүлери болгаш автомашинаның чалаачылары комбайндан тарааны хүлээп алырда калж, кааа келирин кончуг эки билдирер. Тракторнуң үш дугаар дүргени-

ге 6 шак 30 минута иштинде чоруп ажилдааш, 16 гектар тарааны ажаап алыр бис. 19-тан 21 шакка чедир 5 минуттада агрегаттын бедилдерин хынап көргөн соонда агрегат катал ийн дугаар дүргенинге ажилдаар. Кажан кежээки шалыкчыраа улуг эвесте тарааны кежээ болгаш дүңе-даа бир дугаар дүргенинге чоруп тургаш, ажаап алырын уламчылал турган бис.

Эрткен болгаш 6 чылын-даа шак графигин эзуугаар ажилдааш, «Сталинец — 6» деп комбайн-биле элечде кылыр ажилды 33-тен 38 гектар чедирин турган.

Комбайннын молотилказынга тарааны киреринин эвээш, көвейи таарыштыраы-биле агрегаттын чооруур дүргенин өскерттип турар. Ол болза, комбайн молотилказынын тарааны чезени-ле бастырып шыдаар аргазын бурун ажыглаарынга кезер аппараттын алгыды алырын болгаш тарааны кезеринин бедин бичелетпезинге ажыктыг.

Саваң хөй эвес, поктуг эвес болгаш кургаг тарааны кезерде агрегаттын дүргенин улгатырып, а саваны хөй поктуг болгаш шык тарааны кезерде дүргенин бичелетип турар бис.

Комбайннын ажилын экижидерин-биле чамдык конструктортуг өскерлишикиннерин кылган мен. Чижээ, баштайгы ашталгазынын шатуун 6 сантиметрге узаткан бис. Ол болза, баштайгы ашталгазын чагылышыканын көвүдөдир болгаш тарааның бадарын экижидер.

Саваң хөпээнекчизинин ийленчек элеваторун 23 сантиметр көдүргөн, а скатная досканы аланды кылган. Ол скатная досканы ортунда өтүрер рашетаны кылып алган мен. Тарааны үндүрбизин дээш саваң транспортерин чүглө ийн-ле багаларын артыргаш, өскерин шуптузун уштуп каапкан мен.

Хөпээнекчизинин досканын 15 сантиметр көдүргөн бис. Көдүрүрүнүн азын улгаткан, ыччангаш, саваң хөпээнекчизинден хооразал чыл-

Мурнакчы колхозчу

Бодунун төрөөн колхозунун ажил-агыйн хөгжүдөр болгаш быжылаар дээш кызымак чүткүлдүг ажилдап турар колхозчулар кааа-даа макталгалыг болуп. Сүт-Хөл районуң Киров аттыг көдээ ажил-агый артелинин кижигүнү Ховалыг Херел-оол мурнакчы колхозчуларнын бирээш, ол чартык чыл дургузунда 363 күшүннерин ажилдап алган.

Колхозтун баштаар чери ооң эки ажилдап турарын көргөш, ону мактап турар. Херел-оол колхозтун каныг-даа ажилын торулбайн күүседип келген. Колхоз баштаар черинден ажилга кижилерин таарыштыр тургусканын эзуугаар Херел-оол хову бригадасындан тудуг бригадасынга ажилдап киргеш, ажил нормазын хун-бүрүдө 145 хуу күүседип турган.

Туубу бүдүрер чер болза, колхозтун бир чугула участкаго болуп, колхозчу Херел-оол ам туубу кылыр черде ажилдап кирген. Бүдүрүлгенин нормазын ол хун-бүрүдө ажыр күүседип, хүнде 500 туубу кагар тургаш, херек кырында 600 ажыр туубуну кылып турар. Сөөлү үедө ол ажил нормазын хун-бүрүдө 200 хуу күүседип турар алган.

Колхозчу Херел-оол болза, бүдүрүлгө ажилынын чүглө санын сүрүп турар эвес. харын туубуларын эки шынарлыг, быжыг кылдыр бүдүрүп турар. Туубу бүдүрер талазы-биле колхозтун мурунда салдыгын сорудганы чедишикинниг күүседир дээш ол кызымак чүткүлүн салган.

О. АЛЕКСАНДР.

Колхозтарны телефончудар дээш

Тожу район төвүндөн ырак эвес 8-тен 12 километр черде турар «Совет Тыва» болгаш «Май 1-зи» колхозтарны телефончудар дээш район төвүнүн ажилчын, албан хаакчыттары шөфтелге ажилын организастаан.

Анаа ВКП(б

Кыдат улустун эки-турачылары тилетирбес күш

ПЕКИН. Кыдаттын Кореяда эки-турачыларынын командьлакчысы Пын Дэ-хуэйин «Кыдат улустун эки-турачылары—тилетирбес күш» деп эгелиг чүүдүн Сяньюа агенттиги дамчыдып турар. Ук чүүдү моон адаанда долузу-биле парлаан.

Кыдат улустун каш удаа кылган сагындыргыларын болгаш корей ай-тырыгын тайбын арга-биле шитпирээрине Кыдаттын болгаш бүгү делегейнин улустарынын чорудуп турар чүктүдүн тоовайн, Катышкан Штаттар 1950 чылдын октябрдан 38 дугаар параллельди кыскеш, Корея биле Кыдаттың кызыгаарында Ялуэун болгаш Тумынь хем-нерже чаа-шаап кирирет деп Кореяда боттарынын интервенит шериглерин дужаган, АКШ-тын интервенит шериглери Чхосань хоорайны эжелеп алгаш, Кыдаттын девискээрин боолуп, тайбын кыдат чурттакчыларын өлүрүп, балыглааннар. Бистинь сонгу-чөөн кызыгаарында хоорайларын болгаш суурларын бомбалаарын болгаш адып-боолаарын Кореяге шургул кирип келген бодунуң шериг-агаар күштеринге Катышкан Штаттар база ол ышкы дужаал берген. Катышкан Штаттарнын чепсектиг күштери чүгө бистинь кожывас—Кореянын девискээринге араатангыч өзү-биле шургул кирип келген эвес, харын бистинь чуртувустун сонгу-чөөн кызыгаарынын айыыл чок чоруунга шыгызы-биле кыжынып турар-дыр деп чүвени ол чорук көргүсөн. Хей миллон кыдат улус империализм-теринин ол чөнгээлиг агрессия үлгедиглери-биле элпезик шыдавас болгаш ынчангаш америк агрессияга удур боттарынын бажын-балгандын болгаш төрөң чурттуң камгалаары-биле Кореяга дуза көргүзүр дээш демиселге кедүрүп үнгөн болгаш кыдат улустун эки-турачыларынын күчүдүг отрядтарын тургускан. Ол эки-турачылар Кореянын Улустун армиязы-биле хол-холундан тутунуп алгаш, интервениттерге удур демисежир дээш Кореяга чорукканнар.

Кореяга барган үезинде бээр эркен 9 айларын дургузунда кыдат улустун эки-турачылары интервенит шериглерге удур, Кореянын Улустун армиязы-биле хол-холундан тутунуп алгаш демисежир болгаш кадыг-дошкун аар тулчуш куннарны чорукканнар. Беш улуг операцияларнын соонда Кореянын Улустун армиязы болгаш кыдат улустун эки-турачылары чугула-чугула тилелгелерин чедип ап, дайзынын 270 муң ажыг солдаттарын болгаш офицерлерин узуткаан болгаш Сонгу Кореянын эл-эс улуг девискээрин хостап, Кореяда агрессияга удур дайынга бүрүн тилелгени чедип аларына үдезини салганнар. Эки-тура отрядтарынын бүгү командирлери болгаш дайынчылары тулчушкунга көстүп көрбөң маадырлыг эрес-дидим кадыг-бижыг чорукту көргүзүп турарлар. Шаап-халдашыкка олар кандыг-даа кадыг-бергелери алып эртишпаан, дайзынын хайра чок адып-боолаашкынын-таа тоовайн, дагларын болгаш хемнерни кежир эрес-дидим бурунаарлап турарлар. Камгалалга олар боттарынын туруштарын эгезинде туюлунга чедир бижы-биле камгалан, дайзынын самолёттары болгаш артиллериязы адып турза-даа, дайзыны хей-хөй-биле узуткан турарлар. Эң-не таарымча чок байдалдарда бестин болган айылга олар коргус чок ужуражып, оон кажан-даа аткаарлавайн турарлар. Кожан карачангыс солдат бестин арткада, ол бодунуң туружун каап көрбөң. Дыка хей маадырлар чангыс ада-чурттулар балыганы береш-даа, фронт шугумун каарындан шуут ойталаар болгаш тулушпушаан артып турарлар. Дыка хей маадыр дайынчылар өлүп чыткыш бестин боттарынын эштерин эрес-дидим бурунаарлаарыне сорук кирип, агрессия шериглерин тилээрине сорук кирип турарлар. Эки-тура отрядтарынын командирлери болгаш дайынчылары нундан 30 градус температурага харны дискеткен кылдыр сүзүп чоруп, бедик дагларга тулчушкуннарны дүн, хун чок чорудуп келгенер. Дайзынын камгалалдыг туруштарын атакалап, эзелеп алып дээш олар доштуг соок хемнерин алып-эртип келгенер. Дайзынын одунуң ада-биле боттарынын дайынчы онаалгаларын күсседир дээш олар ашты-даа, соокту-даа эрес-дидим-биле алып-эртип келгенер. Америк шериглер эки боо-чепсектиг, хей-хөй самолёттардыг, танкалардыг болгаш артиллериязы деп чүвени, а кыдат улустун эки-турачыларында танкалар чок болгаш моон мурнууда ужар-чүүл база чок турган деп чүвени бүгүдө билер. Кыдат улустун эки-турачы-

ларында хей эвес санныг артиллерия-биле чадаг-шеригини чийк чепсээ бар. Ынчалзажок, дайзын оларны тилеп шыдаваан, а харын олар дайзынын тилээринер.

Оон чылдагааны болза, бир дугаарында мындыг болуп турар, чүд дээрге, кыдат эки-турачылар агрессияга удур чөптүг дайзынын чорудуп турарлар. Америк империализмнин Кыдатка удур үргүчүгү чорудуп турар агрессиязын кыдат улус кажан-даа утпас. Американың реакционерлери-биле япон милитаризмнин күштеринин аразында шаанда-даа, ам-даа болуп турар сүлчээлери кыдат улус утуп чөлө шыдавас. Америк реакционерлери Чан Кай-шинин дээрбечилеринин аразында шаанда-даа, ам-даа болуп турар сүлчээлери кыдат улус утуп чөлө шыдавас. Ынчангаш оларнын Тайванны эжелеп алгаш чоруну-биле, япон империализмнин изин итээр болгаш Сонгу-Чөөн Кыдатче шургул кирер дээш сорулга-биле, Кыдаттын чок кожовас Кореяны оларнын эжелеп алып дээш күзели-биле бис элпезик чөлө шыдавас бис. Төрөң чурттуң изиг ынакшыл, агрессорларны көөр хөөн чок чорук кыдат улустун эки-турачыларынын көстүп көрбөң шитпирлиг болгаш маадырлыг чоруун болдуруган.

Ийде, кыдат улустун эки-турачыларынын политиктиг меделери бедик, олар патриотизмин болгаш интернационализмин улуг сепкил-биле сиңиккен. Эки-тура отрядтарынын командирлери болгаш дайынчылары чүгө бодунуң Төрөң чурттуңга изиг ынак эвес, харын корей улустун агрессияга удур чорудуп турар дайынга олар бүгү-ле күжү-биле дузалап турарлар. Корей улустун хосталыгынын херээ бистинь хосталышкыныктын херээ-биле чарылбас деп чүвени, корей улустун агрессияга удур чорудуп турар дайынга дуза көргүзүр дээрге, бодунуң Төрөң чурттуң камгалаар дээни-биле бир дөмөйдү деп чүвени олар эки билерлер. Ынчангаш олар корей улус-биле болгаш оон армиязы-биле чангыс тудуш болуп кутулгаш, нинти дайзыны чылча шавары-биле кызымак болгаш маадырлыг демиселди чорудуп шыдаарлар.

Уште, кыдат улус боттарынын иштики-даа, даштыкы-даа дайзын-нарына удур үр чепсектиг демиселдин оруун эрткен. Ук демиселдин үезинде кыдат улус эки чепсек-летинген дайзыны тилээринин аргазын тыпкан болгаш тулчушкуннарын бүгү бергелерин алып эртеринин, база бодунуң күштерин асту-реринин бай дуржулганын тыпкан. Дайзынын канчаар узуткап чок кылырын болгаш тилелгени кажып чедип аларынын кол-кол шериг принциптерин кыдат улус марксизм-ленинизмнин үендизинеринден шингээди алган. Кыдат улустун эки-турачылары ук үнедиг дуржулганы корей фронтунуң амгы байдалдарына бүрүн-биле ажыглаан болгаш тилелгени чедип алганнар. Бистинь бестиг бүгү дайзын-нарыстан ылгалдыг чаа агрессорларын чылча шаварына ам бис амгы үениң боо-чепсезин шингээди ап, ук боо-чепсекти канчаар ажыг-лаарын өөренип ап турар бис. Ук боо-чепсекти бистин шингээди алып үеис ырак эвес деп чүвени бис бээрелдиг бис. Ынчангаш империализм чурттарын агрессия шериглеринин чылча-шаптарына кыдат улустун эки-турачылары ам харын мурнуудагызындан-даа артык бүүрелдиг апарганнар.

Дөртте, кыдат улустун эки-турачыларынын кыдат улус бүрүн-биле деткип турар. Кыдат—кыччаар-даа аажок хөй кур-күштерлиг болгаш хөй чурттакчы чонуг улуг чурт.

Кыдаттын кичи болгаш казар байлак талазы-биле кур-күштери канчаар-даа аажок бай. Кыдат улус боттарынын иштики болгаш даштык дайзыннарнын реакциялыг тергидээшкенин дүжүр октаан болгаш Кыдаттын коммунист партиязынын удуртулганы-биле чаа хевиринд күрүнезин—улус демократиязын диктатуразын күрүнезин тургускан. Кыдатта бүгү талазы-биле шапкын тудушкун чоруп турар, агрессияга удур төрөң чуртту камгалаары-биле Кореяга дуза көргүзүр дээш демиселдин шимчээшкенин бүгү чурттуң улустарынын ортузунда улам-на калбарып турар.

Ынчангаш кыдат улус Кореяда боттарынын эки-турачыларынын демиселин бүгү-ле эргежок чугула кичи кур-күштери-биле, материалдар-биле болгаш сак-хөб-биле деткип шыдаар. Амгы үениң боо-чепсезин бүүрүп аларына эргежок чугула хөрөңгилер чыыры дээш чуртта ам калбарып турар шим-

чээшкени болза, кыдат улустун патриоттуг сорук киришкенин болгаш улуг күштүүнүң херечизин болур. Ол күш дээрге эки-турачыларынын дайзынын тилээринин улуг магадылалы-дыр.

Беште, Кореянын улус-демократыг республиказынын чаага, Кореянын күш-ажылы партиязы, Кореянын Улустун армиязы болгаш корей улус кыдат улустун эки-турачыларына кончуг улуг дузаны көргүзүп турарлар. Корей улус кыдат улустун эки-турачыларына изиг ынак. Корейлер эки-турачылары боттарынын өг-бүлезинин кежигүнери кылдыр көрүп турарлар. Америк империализмнин үлгеткени өрттерин, дээрбездээшкенин болгаш өлүм-чидимерини түнелинде корейлер аар-берге качыгдалга таварышкан-даа болза, олар эки-турачыларынын демиселине бүгү-ле күштери-биле дузалавышааннар. Кореянын Улустун армиязынын болгаш кыдат улустун эки-турачыларынын боо-чепсезин талазы-биле акы-дунмалык чоруну бүүрүбас болгаш корей фронтуга тулчушкуну бүүрүзүңгө чедип алдынын тилелгелер кыдат болгаш корей улустарын шериглеринин деминг күженишкенин ачызында болган.

Алдыда, кыдат улустун эки-турачылары делегейин тайбынга ынакшылдыг бүгү улустары деткип турар. Бистер чааскаан эвес бис, тайбынга ынакшылдыг бүгү улустар бистин-биле кады, ынчангаш ол чорук биске бүрүн тилелгени хандырар.

Кыдат улустун эки-турачыларынын тилетирбесинин кол чылдагаанары ындаг. Дайзындан бистин артык шынарымыс ында, ынчангаш ол артык шынар кезээде идепкейлиг ролды ойнаар. Ынчаарга амгы үениң боо-чепсезин талазы-биле бистин ам-даа хөй бергерге таваржып турарымыс шыныг, дайзын ол талазы-биле бистин тур ажыг болуп турар. Ынчалзажок ол талазы-биле байдал база-ла өскөрлүк болгаш харын ам бестин өскөрлүк эгелзэн деп үстүдө бис чугаалаан-на болгай бис. Кыдат улустун эки-турачылары улусчу артиллерияны болгаш шериг-агаар күштерин улуг хемчээлдиг-биле тургузуп эгелзэн. Бис ол механизастатын шериглерин тургускан, ажыглап эгелзэривис билек, дайынчы күчүвүс дыка өзөр болгаш улугу тилелгелерин чедип алып бис, а бисте туруп турар артык шынары дайзын бодунга кажанда-даа тып ап шыдавас.

Ам үеде Кореянын Улустун армиязынын болгаш кыдат улустун эки-турачыларынын төлээлери КНО-нун шериглеринин төлээлери-биле тайбындылгала дугайында Кэсонда чугаалажышкындар кылып турарлар. Бир эвес ийи галадар боттарынын шериглерин 38 дугаар параллельден аткаралдып, чепсээ дүжүртүнгөн турар зонаны 38 дугаар параллельди үндезининге тургузуп, тайбындылганы ол ышкы өске-даа негелделерин ак-сеткилди-биле күсседип, бүгү даштык шериглерин Кореядан тускай хуусаала үндүреринин магадылалын хандыр болза, корей айтырыгын тайбын арга-биле шитпирээрин ынчаарда болдунуп болур аргалдыг деп чүвени чингизип турбас. А бир-эвес өске тала тайбынче бодунуң чүткүңгө шыныч эвес болуп, үндезин чок негелделер тургузуп, тайбын чугаалажышкындарын үзөр болза, дайын байдалы оларга ажыктыг кылдыр чөлө өскөрлүк. Уолл-стриттин монополистеринин эрге-ажыны дээш демисежир херээ чок, бодунуң амы-тынын агрессия дайына анаа-ла хей берген херээ чок деп чүвени америк солдаттар дайын узаан дудум улам медресип билит турарлар. Дайын дээш кым туржуп турарыл, а тайбын дээш кым туржуп турарыл деп чүвени делегейин хөй-нинтизи улам тодаргай-биле көрүп каарлар. Ол дээрге Катышкан Штаттарнын агрессия дайын планнарына өлүм-нүг айыыл болур.

Үр дайылдашканымыс дудум бис улам күштүг болуп бар чорур бис деп чүвени сөөлүг тос айларда болган болушкуну көргүскөн. Кыдат улустун эки-турачылары корей фронтуга демиселдин 9 айларын дургузунда, мурнуудагызынга бо-даарга, улам күштүг апарган болгаш төрөң чуртун-даа, бүгү нинти-нин тайбын-даа камгалаарына тилетирбес күчүдү күш болуп эе берген. Эки-турачылар агрессияга удур демиселдин мурнуку фронтунуң моон сонгаар-даа турар болган боттарынын төрөң чуртунуң айыыл чок чоруну дээш, корей айтырыгын тайбын арга-биле шитпирээр дээш демиселге боттарынын күженишкенин кошкатпастар.

(СЭТА)

Улус демократиязының чурттарында Чехословакияның улус ажыл-агыйының чедишкени

ПРАГА. Чехословакиянын күрүненин план эргелели 1951 чылдын бир дугаар чартык чылынын иштинде улус ажыл-агыйынын планынын күсселдизин дугайында тускай саарылгааның улуг-хуузу 1950 чылга удур 52 хуудан 56,3 хуу чедир көвүдөн. Оон-биле кады чехословак ажыл-агыйынын капиталист күрүнелерден хамаарышпас чоруну улам быжыглаткан Медээде демделеп турары болза, чиг-этти болгаш херекселдерни, а база ол ышкы чурттакчыларын чир чем-биле долу хандырарын болдурган тараа берип турар Совет Эвилелинин канчаар-даа аажок дузаламчы леткимезин айткан.

Улетпүрүдө күш-ажылдын бүүрүкчүлүгү улгаткан. Ол ышкы ажылчыларын болгаш албан-хаакчыларын алып ажыл-төлөвирни база улгаткан. 1950 чылдын ийи дугаар кварталында турганы-биле дензээрге, бүүрүлгө черлеринде ажыл төлөвирин 18,6 хуу улгаткан.

Чехословакиянын бүүрүкчүлүгү күжүнүң хөгжүлдизи, Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязынын чурттары-биле эл-нарылганга улгадып, өзүп турар чоруну Чехословакиянын ажылчы чоннарынын амыдыралынын денелин улам ынай экижидеринге улуг ажыктыг болуп турар. Медээде чугаалап турары болза, 1951 чылдын баштайгы чартынын дургузунда эрткен чылдын ол-ла үезинде турганыга дензээрге, эйт хергелелиниң талазы-биле 24,3 хуу, чаг—6,5 хуу, саржаг—37,9 хуу, чигир—19,4 хуу, шай 90,9 хуу, конфет—31 хуу, сүт—8,2 хуу, хлеб болгаш кызыл-та далганын—18,4 хуу өскөн. Оон-биле чегелештир хостуг ышкы аш-чөм болгаш үлетпүр баараннарын садар дугайында улустун негелде айтыры база өскөн.

Чуртта културанын улам ынай көдүрүшкүнүн база медээде демделеп турар.

(СЭТА)

Кореяда болушкуннар

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократтыг республиказынын Улустун армиязынын Кол командьлакчынын август 4-те дындап турары болза, Кореянын Улустун армиязынын кезектери бүгү фронттарга кыдат улустун эки-турачыларынын отрядтарынын сырый деткимези-биле дайзынын чорудулгаларына удур тулчушкуннар чорукканнар.

Фронтунуң ангы-ангы черлеринге Кореянын Улустун армиязынын болгаш кыдат улустун эки-турачыларынын кезектери дайынга улуг чидиргилерни таварыштырбышаан, оон атакаларын чедишкенин ойтур шапканнар.

Агарын америк араатан дээрбечилери август 4-те Саривон, Нампхо, Вонсан болгаш Пхеньян хоорайларын районнары кадыг-дошкун бомбалаашкына таварыштырган.

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократтыг республиказынын Улустун армиязынын Кол командьлакчынын август 5-те медээлеп турары болза, Кореянын Улустун армиязынын кезектери кыдат эки-турачыларын отрядтарынын сырый деткимези-биле фронтунуң ангы-ангы үстактарына бурунгаарлашкыны кылырын болгаш оларга аар когаралдарын чедирерин оралдашкын дайзыннар-биле тулчушкуннарын чоруккан.

Дайзынын самолёттарын кедеп турар анчы-аджыг отрядтар август 5-те Пхеньян, Суньян, Хэжю, Саривон, Вонсан хоорайларга халдап турган болгаш кандыг-даа шериг объектилер чок черлерин бомбалаашкына таварыштырып турган дайзынын чеди самолёттары андаар адып балдырган. Бомбалаашкынын түнелинде тайбын чурттакчыларын аразында өлгөн кижилер бар болуп турар.

(СЭТА)

ВШ-КУЛЬТУРА БОЛГАШ СПОРТ

БУТ БӨМБҮҮ

Август 5-те дыштаныр түнде Кызыл хоорайнын Совет Тыяның 5 чыл ою аттыг стадионунга хоорайны «Динамо I» болгаш «Искра I» деп буг бөмбүүнү командаларынын аразында маргалдазы болган.

Маргалдаанын эгезинде-ле оюнун инициативанын динамочулар алгаш искрачыларын эжиниче үргүчү атакалап турганнар. Динамо команданын халдакчылары мячны бот-боттарыне ылап шын дамчып берип турган болгаш эки ойнаанын түнелинде «Искра I» команданын эжиниче бөмбүктү улаштыр кирип теп турганнар, ынчангаш сан 4:0 болуп, оюнун бир дугаар чарты «Динамо I» команданын тилээрине-биле доозулган.

10 минута дышталганын сөөлүнде «Искра I» команда бодунуң камдык ойнакчыларын эде тургускула-даа шоолуг дуза болбаан. Динамочулар база-ла искрачыларын эжиниче шаап-халдаарын үргүчүлөп турган болгаш 30 минутанын дургузунда бөмбүктү база 7 катап кирип тепкенер. «Динамо I» команданын ойнакчыларынын эки, харылаалыг ойнаанын түнелинде искрачыларын шаа шуут тенге болгаш оюн доостурунга 15 минута четпейн турда оюн шөлдү катгаш үне кылаштыгы бергенер.

В. ЧЕМКОВ.

Спорт ажылын сегидер

Күш-культура болгаш спорт болза, чонун кадыкшыдылганын болгаш дайын кижизидилгезинге улуг ролды ойнап турар. Бо чугула ажылды чорударын Бай-Тайга районун удуртур организациалары үнелеп көрбөй турар.

Күш-культураның херээнге чон болгаш аныктар улуг сонургалдыг, а Бай-Тайга райкуксом (даргазы эш Самдан) ол негелдени хандыраары оралдашпай келген.

ВЛКСМ-нин Бай-Тайга райком (секретари эш Ильин) аныктарын күш-культура херээнге кижизидер ажылдын баксыраанын бодундан чайладыр оралдажып турар. «Күш-культураның эки-тура инструктору эш Серен-Торжу өөренип чоруй барган, ажылдаар кичи чок» деп чугаалап турар.

Ол болза, шынныг чылдагаал эвес дээрси черле билдингир. Бо ажылды удуртса чогуур организациаларын талазындан күш-культураның ажылын сөөлүг чергенин херээ кылдыр көрүп турары-биле таварыштырар.

С. ДОРЖУ.

Харысалгалы редактор О. А. ТОЛГАР.ООД.

Венгриянын ховуларында көдээ ажыл-агыйың чаа культуралары

БУДАПЕШТ. Венгриянын ховуларында маңаа кажан-даа үнүп көрбөң көдээ ажыл-агыйың чаа культураларын өстүрүп үндүрүп турар.

Бо чылын 50 муң хольд (бир хольд 0,57 гектар черге ден) хөвени тараан. Чер ажылдыг бүүрүлгө кооперациалары «Серп болгаш молот», база «Новая жизнь» бо чылын кок-сагызты, чамдык кооперациалар кенафты бир дугаар тарааннар. База ол ышкы элзэн хөй хемчээлдиг шөлдө ристи тараан.

Күрүнениң чер ажыл-агыйың Шаторхейск ажыл-агый чери бо чылын адыр баштыг кызыл-тасты

(СЭТА)

Румынияда чуртталга тудуглары

БУХАРЕСТ. Улус эрге-чагырга чылдарынын дургузунда Румынияда чус-чус муң квадрат метр чуртталга шөлү тутунган. Сталин, Хунедоара хоорайларга болгаш чурттуң өске-даа индустриалдыг төрттинге эки тутунган хөй каыт бажынарлыг ажылчын суурларын тургускан.

Ажылчы чонунуң чуртталга амыдырал байдалын улам ынай экижидер сорулга-биле Румын улус республиканын Министрлер Чөвүдели

(СЭТА)

Вьетнам улустун чедишкени

ПЕКИН. Ангы-ангы партизандары болгаш хөй-нинти организациаларынын төлээлекчилеринин Пекинге болган хуралына вьетнам улустун бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруну дээш маадырлыг демиселинин дугайында вьетнам төлээлери баштыгы Хоанг Куок Вьет илеткел кылган.

Кыдат улустун реакцияны долузу-биле тилезин чоруну Вьетнам улусту сорук кириген болгаш чаа-чаа күштерин берген деп илеткелди айткан. Чедишкенин шериг чорудулгаларынын түнелинде чүгө 1950 чылдын сентябрдан 1951 чылдын июльге чедир француз интервениттерин шериглеринге 19 муң солдаттар болгаш офицерлер чедип турар улуг когаралдары Вьетнамнын Улустун армиязы таварыштырган.

(СЭТА)